

локалних турских власти, али је исто тако морала излазити у сусрет захтевима млетачких баила, који су уверавали да Венеција флотом брани турске обале а бринули се за очување барских повластица. Општина Бар је посебно захвалила баилу јер је црква заиста враћена.⁶

Ускоро је дошло до новог напада на барске повластице. Опет је у Цариград морао долазити делегат из Бара.⁷

Барска општина је одржавала контакт са Републиком Дубровник. „Комуна Бар“ писала је 1638—40. више пута Дубровнику по разним пословима; потпис је обично био »Miseri et infelici christiani della comunita di antivari«.⁸ Комуна је на своја писма стављала печат; имала је секретара који је у име општине састављао документа и потписивао се на актима. На документима су се потписивала и црквена лица, али она нису била господари у општини; барски надбискуп није столовао у Бару него га је замењивао његов представник.⁹ Одбор општине сачињавали су обично локални племићи, који су и после турске окупације остали у месту.¹⁰ На неким писмима потписивале су се целе групе патриција, када се радило о заједничким имовинским питањима. Дубровник је увек одговарао на писма Бара, титулирајући Бар са »Communita di Antivari«.¹¹

Из изложеног се јасно види, иако нема много докумената, да су Турци, по свом старом обичају, задржавали или даривали покороном становништву разне локалне самоуправе, повластице и имунитете; како је Бар дошао под турску власт на основу признања „привилегија“ његовог становништва, то је у XVI и XVII веку имао извесне самоуправне повластице које је Порта признавала, Венеција у Цариграду дипломатским путем подржавала, а које су турске власти са терена покушавале да угрозе и укину.

Вук Винавер

ПРИЛОЗИ О УЧЕШЋУ НИКШИЋКОГ ПЛЕМЕНА У МОРЕЈСКОМ РАТУ

Политичка и борбена сарадња између Венеције и црногорских, брдских и херцеговачких племена, остварена у вријеме кандијског рата (1645—1669), обновиће се у морејском рату (1684

⁶ Писмо баила из Цариграда од 12.X 1631, исто, филца 112.

⁷ Писмо од 26.VII 1632, исто, филца 113.

⁸ Писма општине Бар од 3.VII 1638, Државни архив Дубровник, акта XVII века, 91/2235; од 24.II 1640 (два), исто, 39/1803.

⁹ Барски надбискупи су одржавали везе са Дубровником. Тако је и познати Марин Бици 1608, у Дубровнику узео заступника у неком спору. ДАД, Прос. Not. 33, 46.

¹⁰ Писмо из Бара од 12.IX 1614, ДАД, акта XVII, 53/1936.

¹¹ Писмо Дубровника од 16.VII 1638, ДАД, Let. di Lev. 47, 115.

—1699) на ширим основама и дати боље резултате како за Венецију тако и за поменута племена.

О учешћу никшићког племена у рату против Турака на страни Венеције у вријеме морејског рата први је узгредно писао Јован Томић у својој студији „Црна Гора за Морејског рата“. Затим је С. Мијушковић написао чланак „Племе Никшићи у Морејском рату“, у коме је изнио низ нових података о учешћу никшићког племена у овом рату.¹ Такође, у једном другом чланку, Мијушковић доноси неке појединости о никшићком племену у доба морејског рата.²

Циљ овог прилога је да употпуни наведене радове о учешћу никшићког племена у морејском рату. Зато ћу се само ограничити на изношење непознатих докумената о везама никшићког и још неких херцеговачких племена са млетачким представницима у Боки и Далмацији. Тако ће бити исцрпени и посљедњи значајнији подаци о никшићком племену у вријеме морејског рата.

Пораз турске војске под Бечом у септембру 1683. био је почетак великог преокрета у борби западних хришћанских држава против Турске. Вијест о турском поразу одјекнула је међу свим нашим народима под турском влашћу и изазвала живо врење. Наши народи под турском влашћу, нарочито у пограничним крајевима према Аустрији и Венецији, наслутили су значај турског слома под Бечом. Све се ускомешало, а у неким крајевима дошло је до оружаног отпора против Турака. Тако, када је Венеција ушла у рат против Турске, крајем априла 1684, на граници млетачких посједа у Боки Которској народ је већ био спреман на борбу против Турака. Венецији није требало много напора да осигура савезништво херцеговачких, црногорских и брдских племена у рату против Турске.

Затегнутост између Турске и Венеције стално је расла од краја кандидјског рата. Пораз под Бечом у Венецији је оцијењен као повољан моменат за улазак у рат против Турске. Још прије званичне објаве рата Турској шириле су се вијести да је Република ушла у рат против Турске. Те вијести су допрле и до никшићког главара и војводе Вукашина Гавриловића, свештеника дробњачког кнеза Илије Балотића. Вијест је била крајње значајна и ваљало је провјерити. Зато војвода Вукашин и кнез Балотић у фебруару 1684. упућују једног свог човјека Ђованију Болици да провјере тачност вијести о уласку Венеције у рат. Болица је отворено поставио питање никшићким главарима да ли би Никшићани, у случају рата Венеције с Турском, притекли у помоћ Републици. Војвода Вукашин и Балотић одмах одговорише позитив-

¹ С. Мијушковић, Племе Никшићи у Морејском рату (1684—1699). И. записи, књ. X, Цетинје, 1954, с. 1—42.

² С. Мијушковић, Никшићки кнежеви Властелиновићи у млетачким дукалима и терминацијама, И. записи, књ. XII, с. 100—110.

но преко свог изасланика Стефана који је дошао у Котор код Болице и усмено му пренио поруку. Балотић је обећао да ће у случају млетачког напада на Херцеговину он са 3000 људи притећи у помоћ, „да би спријечио да град не буде помогнут ни с једне стране“, али да му се у том случају даде помоћ у муницији и њему лично додијели плата. Војвода Вукашин, за којег Болица каже да је најпааметнији човјек у Херцеговини и сиромашнији од Балотића, обећао је да би дошао у помоћ са 2000 људи.³ Осим поруке по Стефану, војвода Вукашин је упутио и једно писмо Болици пословног карактера, у којем му нуди 2000 комада стоке на продају, „али за њих нећу да узмем ни један палат свиле, него новац“, и тражи од њега капару.⁴

У исто вријеме син поп Радула из Риђана, као и поп Лука Капричевић из Бањана, упутили су по једног човјека Болици да га поздраве и саопште му да сваки од њих нуди по 300 људи у службу Венеције.⁵ Као што видимо из наведених података, неколико мјесеци прије почетка рата између Венеције и Турске један дио херцеговачких племена обећавао је пуну подршку Венецији.

Кад је избио рат, херцеговачка племена наступају све организованије у борби против Турака, који свим силама настоје да их одвоје од Венеције. Центар отпора постају Никшићани, који у току овога рата одржавају најживље везе са Млечанима. Главни никшићки главар, војвода Вукашин, води врло живу преписку с млетачким представницима и његова писма су најважнији извор за проучавање учешћа Никшићана на страни Венеције у вријеме морејског рата. Истина, у тим писмима има много претјеривања, нарочито у погледу опасности од стране Турака.

Главни посредник између војводе Вукашина и млетачких представника у Котору постају Јово и Вучић Којић, који редовно носе писма у оба правца. Војвода Вукашин и остали Никшићани очекивали су да ће их Млечани одмах ослободити, у чему су их увјеравали неки мање одговорни млетачки представници. Почетком јула 1684, у име свих никшићких и херцеговачких кнезова, у писму которском провидуру, пребацује му како им је провидур писао „да ћемо ускоро бити слободни од Турака“ и мјесто војске упутио им је Баја Пивљанина да роби и пљачка Турке. „Бајо се за кратко видио, а затим нестаде, а ми сада подносимо свако зло“. Даље, војвода пише да им пријети велика опасност од Турака.⁶

³ Archivio di Stato, Venezia (—A. S. V.), Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 519. Zara 18. marzo 1684. Прилог. Cattaro, 8. marzo.

⁴ Исто. Ricevuta à Cattaro li 8. marzo 1684.

⁵ Из документа под бр. 3.

⁶ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 521. Zara, 19 luglio 1684. Писмо војводе Вукашина, примљено у Котору 4. јула.

Турци су предузели извјесне мјере да смире херцеговачка племена. Скадарски санџак-бег Хусеин неколико пута позива Никшићане на покорност, али када се на те позиве оглушише, средином јула паша упути једно пријетеће писмо Никшићанама, тражећи од њих да му предаду таоце, иначе им неће оставити „камен на камену“. Војвода Вукашин одмах се обрати которском провидуру и достави му писмо скадарског санџак-бега. Војвода тражи од провидура хитну помоћ или да млетачка војска нападне неки турски град. „Сада ако не дођете ми ћемо поћи код Турака и треба да зна Ваша узвишеност када би чули само једни канонаду против Херцег-Новог, не би се бојали ни пет оваквих санџак-бегова, али не усуђујемо се да се бијемо, јер немамо у вас никакво повјерење“.

Провидур Зен одговорио је војводи, увјеравајући га да ће ускоро чути о нападу на Херцег-Нови и позива га да се „с оружјем у руци одупру вашим непријатељима“. Ако им треба помоћ, он ће им упутити људе и поручује му да се не боји турских пријетњи. Одговор провидура био је сувише евазиван у прилици када се над Никшићанима надвила стварна опасност. Скадарски санџак-бег налазио се у Језерима, гдје је на вјеру примамео пет главних дробњачких главара и одмах их ставио на муке, тражећи од њих да исплате данак и да се придруже његовој војсци.⁷

Непосредна опасност од Турака постајала је све очигледнија и Никшићани, последице дужег устезања, на крају су били принуђени да даду таоце, да би тренутно избјегли турску опасност. О овоме је војвода Вукашин одмах извјестио которског провидура, истичући да је на посредовање ага из Херцег-Новог и Рисна пристао да даје осам талаца Турцима из Рисна „од којих их увијек можемо вратити кад нам се свиди“. Да би увјерио провидура Зена у оданост Никшићана, војвода му нуди 50 талаца. „Сада, господару, немојте имати злу вољу против нас или какво подозрење у нашу вјеру и ријеч“. Ако Млечани нападну Херцег-Нови, војвода пише „да се не боје да ћете од нас остати преварени и да нећемо погазити ријеч када буде потребно“. На крају, војвода Вукашин тражи од провидура да упуте у помоћ људе и ратну опрему за војску и обнове плате главарима које су некада добили и он ће предати таоце у Котор.

На ово војводино писмо одговорио је провидур Зен, изражавајући незадовољство што су Никшићани предали таоце Турцима, сада када трпе тешке поразе од Аустријанаца. На крају, провидур изражава сигурност у њихову вјеру.⁸

⁷ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 521. Spalato 5 agosto 1684. Прилози: писмо војводе Вукашина са писмом Хусеина, примљена у Котору 22. јула и одговор провидура Зена.

⁸ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. Zara 27. agosto 1684. Прилози: писмо војводе Вукашина, примљено у Котору 5. августа и одговор провидура од 6. августа.

До октобра није било никаквог додира између војводе Вукашина и млетачких представника у Котору, јер је посредник Јово умро, а његов брат Вучић се разболио. Крајем октобра војвода Вукашин је одговорио на писмо Болице и Франческа Буђе, којим га ова два которска племића извјештавају да је дужд додијелио четрдесет плата и дванаест кућа у Рисну и позивају Вукашина да са неколико кнезова дође у Рисан. Војвода је одговорио да не може доћи лично и понавља своје старо обећање да ће у случају млетачког напада на Херцег-Нови доћи лично са неколико кнезова и њихових синова у својству талаца. На крају, Вукашин моли да се нађе могућност да 200—300 коња дође у Рисан за со.⁹

До краја 1684. нијесмо нашли ниједно Вукашиново писмо упућено которском провидуру или некој другој личности. На последње војводино писмо провидур је одговорио настојећи да га одржи у добром расположењу. Писмо је упутио по пећком патријарху Теодосију. На ово провидурово писмо Вукашин је одговорио по брату Пеју, али са извјесним закашњењем, односно 24. јануара 1685. по старом. Војвода се жали како Турци хоће да их мобилишу и стално позивају Никшићане да са војском дођу у Херцег-Нови. Затим Вукашин пише да не треба да се љути на њих што су набавили со у Херцег-Новом, јер на другом мјесту нијесу могли и да им то не узме у гријех. Али пошто су побјегли никшићки таоци из Херцег-Новог, више ни тамо не могу куповати со.¹⁰

Везе никшићких главара са Млечанима, Турцима су биле добро познате. Турци наговарањима и преговорима нијесу могли спријечити сарадњу Никшићана са Млечанима. Зато се они ријешили на одлучније мјере. Крајем 1685. Турци су пријетили оружаном интервенцијом против Никшићана. Средином децембра, војвода Вукашин се обратио которском провидуру Зену и изложио му опасност која Никшићанима пријети од Турака. Херцеговачки паша са три санџак-бега спрема се против њих. Војвода преувеличава опасност и каже: „Господару, не знамо што да радимо и зашто сте нас довели до пропасти“. По мишљењу Вукашиновом, опасност је утолико већа што се ближи зима и немају се гдје склонити испред Турака: „И ако не дође ваша војска против неког турског града на ове стране, ми ћемо заиста пропасти, јер Турци се боје нас, говорећи, док буде иједне никшићке куће, хараће турску земљу“. Војвода моли провидура да га одмах обавијести да ли се могу надати доласку млетачке војске, иначе биће принуђени да се нагоде с Турцима. Которски провидур Зен

⁹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 522. Liesena li 26. ottobre 1684. Прилог: писмо војводе Вукашина, примљено у Котору 24. октобра.

¹⁰ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 522. Sebenico, 23. febraro 1685. Писмо примљено у Котору 11. фебруара.

¹¹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 524. Spalato, primo genaro 1686. Прилог: писмо примљено у Котору 15. децембра 1685.

обратио се генералном провидуру и препоручио молбу Никшићана, сматрајући да би било добро да Млечани нешто ураде за њих.¹²

У циљу смиривања херцеговачких племена, почетком 1686. у Херцеговину је дошао Хусеин Мурветовић, брат великог везира Солимана, родом из Милешева, који је тих дана смијењен с положаја. Хусеин је обећавао Никшићанима, Дробњацима и осталим племенима да ће их ослободити од свих давања „осим редовног трибута султану“.¹³ Сви сусједни турски команданти вршили су притисак на Никшићане, тражећи од њих таоце и покорност. Турци из Херцег-Новог и скадарски паша тражили су таоце, док је босански везир захтијевао 200 пандура од Никшићана. Почетком марта 1686. војвода Вукашин обратио се Ђованију Болици, пребацујући Млечанима одговорност за тежак положај Никшићана. „Ја сам чврсте вјере, али бојим се да ћу сада пропасти због вас,“ пише Вукашин Болици. Захтјев Болице да му достави везирово писмо, упућено Никшићанима, војвода није испунио, али му је саопштио садржај везирова писма којим их позива на покорност и послушност, обећавајући им да ће им Турци увијек више дати него Млечани.¹⁴

Војвода Вукашин средином марта обратио се и генералном провидуру Корнару и упутио му писмо по свом повјеренику Вучићићу. Војвода се жали провидуру на толика обећања млетачких представника да ће млетачка војска напасти Херцег-Нови, и тако „данас, сјутра“, за двије године, али на крају није било ништа. Даље, војвода каже како их позивају Турци да им даду плате, али они остају вјерни Републици.¹⁵

Генерални провидур одговорио је на војводино писмо по Вучићићу. Вукашин није био задовољан одговором провидура и у мају му поново пише, преклињући га да нешто учини, јер више не могу подносити турска насиља. Војвода настоји да представи провидуру да је опасност од Турака врло велика и да се турска војска спрема против Котора.¹⁶ До краја ове године нијесмо нашли помена о Никшићанима, из чега се може претпоставити да им није пријетила непосредна опасност од Турака.

Почетком 1687. године Турци појачаше притисак на Никшићане. Крајем фебруара 1687. војвода Вукашин се обраћа Болици и саопштава му да Турци одлучно од њих траже таоце, „и ако не дамо таоце напашће нас војском са четири стране да нам све похарају и погоре. Снијег не дозвољава никоме да се спасе

¹² Исто, прилог писма провидура од 21. децембра 1685.

¹³ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 524, Sebenico, 10. febraro 1686.

¹⁴ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 524. Zara, 27. marzo 1686.

Прилог: писмо војводе Вукашина, примљено у Котору 9. марта.

¹⁶ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 525. Zara, 6. aprile 1686.

Прилог: писмо војводе Вукашина од 15. марта.

¹⁷ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 525. Spalato, primo luglio 1686. и прилог писмо војводе Вукашина.

бјекством.“ Војвода се жали на нападе и пљачку хајдука. Затим моли Болицу да Млечани ударе према Албанији или Габели, како би на себе привукли турску војску и тако избјегли опасност од Турака.¹⁷

Док је војвода Вукашин преклињао Млечане за помоћ, Турци су се spremали на одлучне мјере против Никшићана. Почетком марта велика турска војска нападе Никшићане, порази их и херцеговачки паша примора Никшићане на давање талаца и велику новчану контрибуцију.¹⁸ По обавјештењу Млечана, Никшићани су поражени због неслоге.¹⁹

Пораз Никшићана за извјесно вријеме утицао је на њихово држање према Млечанима. Крајем маја 1687. Никшићани и Бањани, заједно са херцеговачким пашом, учествовали су у нападу на Рисан и Ораховац.²⁰ Колико су Никшићани били морално посустали, види се и из чињенице да приликом млетачког напада на Херцег-Нови нијесу се прикључили млетачкој војсци, иако су раније толико пута тражили од Млечана да се заузме овај град, обећавајући помоћ. У три извјештаја генералног провидура у току борбе за Херцег-Нови у септембру 1687. помињу се Никшићани. О њима се каже да показују вољу да се придруже млетачкој војсци, али ништа одређено нијесу одлучили. У посљедњем извјештају од 27. септембра 1687. генерални провидур каже да су обећали да ће у неком пролазу напасти Турке.²¹ Три дана касније, односно 30. септембра, млетачка војска је на јуриш заузела Херцег-Нови. Према томе, ако у извјештајима генералног провидура нема помена о Никшићанима да су учествовали у нападу на Херцег-Нови, иако их три пута спомиње, то је сасвим сигурно да Никшићани нијесу учествовали у борби за Херцег-Нови.

Један дан прије пада Херцег-Новог, млетачки Сенат је, на захтјев Никшићана, ријешило да их прими у поданство. Мислим да се ова одлука Сената може протумачити жељом да се једно такво бројно племе као Никшићани, послите турског напада на њих и привременог одвајања од Млечана, поново јаче веже за Републику и њезину политику у овом крају. У образложењу Сената се каже да се Никшићанима додјељују „оне исте повластице и привилегије које је државна милост дала Приморцима, Пољичанима и новим нашим поданицима“.²² Ове привилегије биле су скоро идентичне са паштровским повластицама.

¹⁷ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 525. Spalato, 3. marzo 1687.

Прилог: писмо војводе Вукашина од 12. фебруара по старом.

¹⁸ С. Мијушковић, Племена Никшићи у Морејском рату, с. 7.

¹⁹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 526, Spalato, 27. marzo 1687.

²⁰ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 526. Spalato, 8. giugno 1687. Прилог. Cattaro, 31. maggio 1687.

²¹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 527. Dal campo sotto Castel Novo, 12. settembre 1687; 16. e 18. settembre; 27. settembre 1687.

²² A. S. V. Sen. secr. f. 111. 29. settembre in Pregadi, 1687.

До краја 1687. године Никшићани су се опоравили од турског напада и продужавају сарадњу са Млечанима. Када је почетком новембра генерални провидур Корнар посјетио Боку, представници племена Никшића, Дробњака и Бањана дођоше код генералног провидура. У име Никшићана дошао је војвода Вукашин у пратњи херцеговачког владике који је боравио у Пиви и с још неколико кнезова. Из Дробњака дође кнез Илија Балотић а из Бањана бањски војвода, обојица у пратњи неколико кнезова. Пошто су изразили оданост Венецији, присутне војводе и кнезови изјавише спремност да нападну херцеговачкога папу у Гацком и да заузму Казанце. Да би извели овај план, херцеговачки главари тражили су да им се даде помоћ у људству и муницији. Провидур је радо прихватио овај предлог и дао им нешто праха и олова. Осим тога, на овом састанку постигнут је споразум са Млечанима о даљој борби против Турака. Прије одласка, провидур Корнар је обдарио све присутне. Двојици никшићких главара дао је по медаљу, а осталим присутним кнезовима, којих је било осамнаест, дао је по четири цекина.

Када се херцеговачки кнезови вратише кући, одмах скупеше војску и нападоше Казанце које је бранило 300 Турака. Чим се Херцеговци приближише, Турци затражише да предаду утврђење под условом да могу слободно напустити тврђаву, што је прихваћено. Тако без икакве борбе Никшићани и остали освојише Казанце.²³

Послије заузимања Казанаца, представници херцеговачких племена поново дођоше у Пераст, гдје у писменој форми изјавише оданост Републици и спремност за борбу против Турака. У име Бањана и Риђана дођоше кнезови: Вуко Томин, Милутин Гамбелић, Димитрије Огњановић, Мирко Вујачић, Радојица Булајић и други кнезови који обећаше генералном провидуру „да ће увијек бити вјерни и послушни свакој његовој команди и слободно га молимо са свим нашим ближњим (племенцима) да се удостоји да нам дозволи да населимо Граховско Поље и ту оснујемо наша станишта са свим породицама, којих укупно има 3000—4000 душа, међу којима 400 за пушку, који ће овдје стално стојати и служити Узвишеног принципа у свакој прилици“. Даље се наводи како ће гонити зликовце и предавати их млетачким властима; да неће никада ићи у чету без одобрења млетачких власти, да ће плијен дијелити на све учеснике у походу и да ће тачно плаћати десетину од прихода са земље.²⁴ Као што видимо, један број Бањана и Риђана био је спреман да се насели у Грахову као млетачки поданици. Мислим да се овдје више ради о једној изјави него о стварној намјери, јер касније Бањани никада више не показују жељу да се преселе.

²³ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 527. Perasto, 22. novembre 1687.

²⁴ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 527. Di galera nell'acque di Curzola, 20. decembre 1687. Прилог: Scritta à Perasto, 6. decembre stil novo.

У име Никшићана изјаву оданости Венецији формулисао је војвода Вукашин са још неколико кнезова у присуству генералног провидура. У изјави се каже: „Обећајемо да нећемо имати никакву преписку са Турцима, чак ћемо их гонити и увијек се са њима тући, као нашим непријатељима и непријатељима Узвишене Републике, којој обећајемо вјерност и послушност у свакој прилици. Али пошто се налазимо на рђавом мјесту, раштркани и немоћни да се бранимо од непријатеља, а највише у вријеме зиме, то понизно молимо Вашу Екселенцију, да нам дозволи да држимо 300 људи под оружјем за нашу стражу и наше земље и да истима дајете 70 стара жита мјесечно, и то за три мјесеца, а ми свечано обећајемо што је горе речено. Ја, владика херцеговачки Саватије бих присутан“.²⁵ Као што видимо, војвода Вукашин савим реално иступа према Млечанима. Сарадњу с Венецијом војвода условљава одређеним обавезама Републике према његовом племену. Ова изјава јасно показује да је војвода Вукашин имао доста политичког смисла.

Са Млечанима је одржавао везе и владика Дробњака Дионисије. Почетком новембра 1688. херцеговачки паша са знатним снагама напао је Дробњаке. У борби је учествовао и владика Дионисије, који је примио изазов једног Турчина и посјекао га на мегдану у присуству турске војске и Дробњака. О свом подвигу владика је одмах обавијестио генералног провидура и Болицу. У писму Болици владика се жали да његова оданост Венецији није довољно награђена и тражи прах и олово.²⁶

До краја рата позната су још неколика писма војводе Вукашина од којих су два с краја маја 1689. године. У једном писму, упућеном Ђованију Болици од 11. маја по старом, војвода га обавјештава о успјеху Аустријанаца који се налазе два дана хода далеко од никшићког племена. Пошто војвода предвиђа да Аустријанци могу доћи и до Никшића или их напасти Турци, то савјетује Болици да Млечани упуте један дио војске према Неретви и Требињу.²⁷ У другом писму из истих дана, упућеном Болици, Вукашин тражи да одмах упуте са војском војводу Илију, јер ће их Турци све сасјећи. Уколико не добију тражену помоћ, пријети да ће тражити другу господу и господара.²⁸ Из ове пријетње војводе Вукашина јасно се види да се ради о неком политичком заокрету у вези са близином аустријске војске.

Млечани настоје да и даље одржавају везе са херцеговачким племенима, али те везе постају све лабавије. Которски провидур настојао је да наговори херцеговачка племена да се пре-

²⁵ Исто. Perasto, 10. decembre 1687.

²⁶ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 528. Metcovich 18. novembre 1688. Прилози владичиних писама из Дробњака од 8. новембра.

²⁷ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 529. Spalato, 6. giugno 1689. Прилог: писмо војводе Вукашина, примљено 24. маја.

²⁸ Исто. Писмо војводе Вукашина, примљено 25. маја.

селе на млетачку територију и да тако од савезника створи поданике. Тако је у љето 1692. которски провидур успио да наговори Пивљани да обећају да ће се населити у Корјеницу и већ су били спремни да даду таоце, али до те сеобе није дошло.²⁹ На сеобу су помишљали и Никшићани и Дробњаџи средином 1696, када су се налазили у тешком положају. Кнезови Никшића и Дробњака у заједничком писму которском провидуру Марчелу јадикују „како не можемо више остати живи од Колапинаца“ и даље тврде како много свијета жели да приђе Републици.³⁰

Крајем рата, односно октобра 1698, један дио херцеговачких племена обратио се једном заједничком молбом генералном провидуру Алвизу Моченигу. Војвода Вукашин, у име Никшићана, војвода Илија Косанић из Дробњака, војвода Пејо Славевић из Грахова, војвода Никац Кецојевић из Требиња и кнез Драшко Вучковић из Корјенића траже од генералног провидура да им постави за команданта Антонија Болицу, који би управљао свим тим крајевима. У молби главара стоји да је Болица два пута био у њиховим крајевима, да је искусан и зна да се опходи са људима. Кад би он био постављен за управљача, сви ти крајеви живјели би у миру, јер се њега народ више плаши него иког другог.³¹ Потребно је одмах поставити питање зашто Никшићани и остали траже за команданта Антонија Болицу и какву би он функцију вршио у случају именовања.

Прије свега, сам захтјев је у супротности са племенским схватањем да странац њиме управља. Друго, с разлогом се може претпоставити да је сам Болица наговорио херцеговачке главаре да га траже за управљача. Венеција је у Далмацији и Херцеговини освојила знатну територију и Млечани су били издашни у давању титула домаћим људима који су им били одани. Ти људи су обично добијали на управу неки крај с титулом надинтенданта или сердара. На такву функцију циљао је и Антоније Болица, чија је кућа без сумње била заслужна за Венецију. Али баш крајеве на које је Болица претендовао Венеција је морала препустити Турцима.

Свршетком рата није престала сарадња херцеговачких племена, па и Никшићана, с Венецијом. Велики број Херцеговаца населио се у Боки у времену између карловачког мира и разграничења у Боки Которској. Чак и после разграничења било је сеоба.

Војвода Вукашин био је један од многих који су намјеравали да се преседе на млетачку територију. У прољеће 1701. војвода Вукашин и кнез Вуко Батричевић пишу Болици да им по-

²⁹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 534. Spalato, 28. luglio 1692.

³⁰ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 536. Spalato, 5. luglio 1696. Прилог: писмо примљено у Котору 5. јула.

³¹ A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 538. Sebenico, 14. novembre 1698. Прилог: писмо писано 10. октобра по старом.

тражи мјесто гдје би се могли населити. Као разлог ове одлуке наводе да су чули да ће Турци подићи утврђење у Оногошту и због тога су принуђени да напусте своја огњишта. „За нас нема пута у турску земљу, него у принципову“. Зато моле Болицу да им одреди неко мјесто гдје би се могло населити 500 лица са стоком.³²

Изнесени подаци о учешћу никшићког племена у морејском рату биће од користи за једну монографију о овоме херцеговачком племену и наш напис имао је само тај циљ да се употпуне досадашњи подаци о Никшићанима у овом периоду.

Г. Станојевић

ДНЕВНИК ГЕНЕРАЛА ГОТЈЕА (GAUTHIER) О ОПСАДИ КОТОРА (СЕПТ. 1813—ЈАН. 1814)

Француски историчар Paul Pisani у својој књизи *La Dalmatie de 1797 à 1815*, објављеној у Паризу 1893. године, говори и о опсади Котора, изазваној заједничком борбом Црногораца и Бокеља, помогнутих јединицама енглеске флоте, против француских окупационих снага у Боки Которској. За овај детаљ, из иначе овог његовог врло опсежног рада, поред осталих извора, он користи и дневник генерала Готјеа, последњег француског команданта Боке. Рачунајући да је Пизани из овог дневника исцрпао све што је било од историјског интереса, нијесам намјеравао да се за вријеме свог истраживачког рада у Паризу, у првој половини прошле године, на њему задржим, али трагајући за другим документима у Архиву Министарства рата, дошао ми је под руку и овај дневник. Иако није за мене имао драж новине, ипак сам га почео прелиставати, па сам убрзо констатовао да он садржи за нас много врло интересантних детаља које Пизани није користио, што ме је навело да га у цјелости препишем. Исти ови разлози ме сада наводе да овдје донесем његов превод са француског оригинала:

³² A. S. V. Prov. gen. in Dalm. et Alb. f. 542. Zara, 28. aprile 1701. Прилог: превод писма у Котору од 19. априла.

* Овај дневник је у ствари извјештај који је генерал Готје, уз другу документацију, упутио тек 6. априла 1814. године из Блоа (Blois) француском министру рата, те према томе он у ствари представља специјалну редакцију оригиналног Готјеовог дневника; то се да закључити не само из чињенице што Готје у свом допису од 28. јануара 1814. године из Анконе, упућеном министру рата, којим му доставља препис акта о капитулацији Котора, каже да ће му по доласку у Француску послати један подробен извјештај о догађајима који су се одиграли у Боки Которској од момента кад су у њу ушли Црногорци до дана када је предао Енглезима град Котор. већ и из начина на који је овај дневник писан, а нарочито из мијешања презентског и перфектног излагања, што баш указује на то да су неки пасуси из оригиналног дневника неизмијењено уношени у овај дневник-извјештај.